

حوادث طبیعی و غیر مترقبه، انواع غیر مترقبه طبیعی تعاریف مرتبط با حوادث طبیعی غیر مترقبه

تقسیم بندی حوادث غیر مترقبه از دیدگاه کاربردی

- **سطح اول:** حوادث غیر مترقبه‌ای هستند که از نظر شدت اثرگذاری به حدی هستند که منابع و سازمان‌های محلی خود قادر به پاسخ‌دهی مناسب به آنها و تبعات ناشی از آنها هستند.
- **سطح دوم:** حوادث غیر مترقبه‌ای هستند که برای کنترل آنها نیاز به کمک‌های مشترک منطقه‌ای وجود دارد.
- **سطح سوم:** حوادث غیر مترقبه‌ای هستند که از توان پاسخ‌نیروهای محلی و منطقه‌ای خارج است و کمک‌های ملی را می‌طلبد.
- **سطح چهارم:** حوادث غیر مترقبه‌ای هستند که پاسخ‌گویی به آنها فراتر از توان پاسخ‌گویی نیروها در سطح ملی است و کمک‌های بین‌المللی برای کنترل آنها مورد نیاز است.

مخاطرات طبیعی

مخاطرات طبیعی، پدیده‌های طبیعی را شامل می‌شود که در مجاورت سکونت‌گاه‌های انسانی و به شکل یک تهدید برای مردم، ساختارها یا سرمایه‌های اقتصادی روی می‌دهد و ممکن است منجر به بحران شود. مخاطرات طبیعی به دلیل شرایط و فرآیندهای بیولوژیکی، زمین‌ساختی، زمین لرزه‌ای یا هواشناسی در محیط طبیعی به وجود می‌آیند.

بلاایای طبیعی

بلاایای طبیعی روی هم رفته از نظر خسارت به زندگی و منابع، غیر منتظره‌ترین و پر آسیب‌ترین حوادث محسوب می‌شوند. در سال‌های اخیر بلاایای طبیعی آشفتگی دائمی را در بر داشته است. تجارب نشان می‌دهد واکنش عجولانه به دلیل ناآشنایی با شرایط محلی و بومی و نبود تلاش در سطوح ملی تنها عاملی است که آشفتگی و هرج و مرج را تشدید می‌کند که در اکثر موارد حمایت سازمان‌های ملی و بین‌المللی ضروری است و می‌توان آن را به صورت زیر تعریف کرد:

"عملی از طبیعت است با چنان شدتی که وضعی فاجعه‌انگیز ایجاد می‌کند و در این وضع شیرازه زندگی ناگهان گسیخته شده و مردم دچار رنج و درماندگی می‌شوند. در این شرایط مردم به غذا، پوشاک، سرپناه و مراقبت‌های پزشکی و پرستاری و سایر ضرورت‌های زندگی و به محافظت در مقابل عوامل و شرایط نامساعد محیط محتاج می‌گردند."

وضعیت اضطراری

حادثه طبیعی یا بشرساخته، فضای عادی را به شدت تخریب کرده و فرآیند امور و فعالیت‌ها را مختل نموده و یا باعث تغییر یا افزایش قابل توجه و سریع تقاضا برای برخی از خدمات نظیر، خدمات بیمارستانی می‌شود (برای مثال حملات تروریستی، فرو ریختن ساختمان و یا تصادفات هوایی). معمولاً به وضعیت‌های اضطراری با وسعت تخریب زیاد و اضطرار بالا، سانحه اطلاق می‌شود. البته زمان

در هر بحران دارای اهمیت خاصی می‌باشد، به طوری که در صورت عدم توجه به آن و یا از دست رفتن آن، زندگی انسان و اموال وابسته، به خطر می‌افتد. به طور کلی اقدامات فوریتی در این فاصله زمانی بسیار معنادار می‌شوند. از این رو به این مدت **Golden time** واژه "زمان طلایی" اطلاق می‌شود.

خطر و احتمال خطر

خطر، بخش اجتناب‌ناپذیر زندگی است. انسان‌ها هر روز به نحوی با خطر مواجه می‌شوند، از جمله تعدادی در تصادفات رانندگی جان خود را از دست می‌دهند، دچار نقص عضو می‌شوند و یا اموالشان به سرقت می‌رود یا از آلودگی صوتی محیط پیرامون و انواع دیگر آلودگی‌ها رنج می‌برند. زندگی در محیط بدون خطر غیر ممکن است و انتظار می‌رود توجه عمومی مردم نسبت به خطر در آینده با آن که اکثر مردم از طول عمر بیشتر و زندگی سالم‌تر بهره‌مند می‌شوند، افزایش یابد.

بعضی اوقات احتمال خطر، مترادف با خطر به کار می‌رود، اما احتمال خطر کاربرد دیگری دارد و به معنای امکان وقوع عملی حادثه زیان‌آور و خطرناک است. بهترین تعریف خطر، عبارت است از جریان یا واقعه‌ای که به طور بالقوه توان ایجاد زیان در آینده را دارد، یعنی منبع متعارف خطر. احتمال خطر عبارت است از قرار گرفتن انسان یا متعلقات بسیار ارزشمند او، در معرض خطر و اغلب آن را ترکیبی از احتمال و زیان لحاظ می‌کنند. بنابراین امکان دارد خطر (یا علت) را چنین تعریف کنیم، تحدید بالقوه علیه انسان‌ها و رفاه آن‌ها و خطر احتمالی (یا معلول) را به صورت احتمال و وقوع یک خطر خاص بپذیریم. اوکرنوت ۱۹۸۰ برای تفکیک این دو واژه می‌گوید: دو نفر را در حال عبور از اقیانوس تصور کنید که یکی در کشتی اقیانوس پیما و دیگری در قایق پارویی نشسته است. خطر اصلی «آب و امواج بزرگ» در مورد هر دو وسیله دریانوردی همانند است، اما احتمال خطر (غرق شدن) برای کسی که در قایق پارویی نشسته، بیشتر است. از این رو وقتی خطر زلزله در یک ناحیه پدید می‌آید، خطر زیان‌آور آن تنها در قسمتی که مردم و اموالشان وجود دارد، حادث می‌شود. در ارزیابی همه مخاطرات و سوانح، مردم و چیزهایی که برایشان ارزشمند است بیش از هر عامل دیگر مورد توجه قرار می‌گیرند. هنگامی که تعداد زیادی از مردمی که در معرض مخاطره قرار می‌گیرند، کشته و زخمی می‌شوند و یا به طریقی زیان می‌بینند، اتفاق مذکور حادثه نامیده می‌شود. بنابراین حادثه را می‌توان «تحقق یافتن خطر» دانست، اگر چه توافقی جهانی برای تعیین مقیاس و شاخص حادثه وجود ندارد.

تعریف حادثه، سانحه و بحران

حادثه، عبارت است از یک مورد کمیاب یا استثنایی در طبیعت یا محیط‌های دست ساز بشر که ممکن است اثرات منفی در زندگی انسان، اموال و فعالیت‌های او گذاشته و گاهی منجر به بحران شود و حتی ممکن است که در زندگی عادی انسان هیچ اثر نامطلوبی نداشته باشد. معمولاً اثرات یک حادثه توسط خود جامعه یا گروه قابل ترمیم است و پس از گذشت زمان، پرداخت هزینه و فعالیت‌ها به حالت اول برمی‌گردد، در حالی که در شرایط یک بحران، ممکن است جامعه خود قادر به ترمیم ضایعات نباشد. شایان ذکر است که در برخی موارد، پدیده‌های آب و هوایی، آب شناختی (هیدرولوژیک) و زمین شناختی باعث یک حادثه یا سانحه می‌گردند، ولی اگر این فرایندها انسان و اموال را تهدید نکنند، پدیده طبیعی خوانده می‌شوند. به عنوان مثال یک زمین لرزه بزرگ در نقاط غیر مسکونی یک پدیده طبیعی زمین شناختی است. همچنین طغیان سالانه برخی رودخانه‌ها مثل نیل عامل اصلی تداوم حیات سالم موجودات اطراف رودخانه می‌باشد و واقعه خطرناک یا بحران محسوب نمی‌شود.

سانحه که واژه انگلیسی آن معادل کلمه **Disaster** می‌باشد، از کلمه لاتین **Astum** به معنی ستاره مشتق شده است و معنی لغوی آن بی ستاره یا بی اقبال است و در فارسی کلمات سانحه، فاجعه و گاهی بحران به کار گرفته می‌شود. سانحه یا اتفاق نامطلوب یک پدیده پیچیده یا و چند وجهی بوده و ممکن است از ابعاد مختلف زیست محیطی، اقتصادی، مادی، روانی، و اجتماعی

آسیب وارد نماید. گاهی هم شامل کلیه ابعاد فوق نمی‌شود. غالباً تعداد تلفات و ضایعات انسانی مهم‌ترین معیار برای تعریف سانحه است. سوانح در صورت گسترش باعث به‌وجود آمدن بحران می‌شوند.

بحران؛ اختلال جدی در کارکرد یک جامعه است که خسارت‌های انسانی، مادی و زیست محیطی گسترده‌ای را سبب می‌شود، به گونه‌ای که فراتر از توانایی جامعه آسیب دیده است تا بتواند صرفاً با استفاده از منابع داخلی خود این خسارت‌ها را جبران نماید. همچنین گاهی اصطلاح بحران برای توصیف یک وضعیت ناگهانی دهشتناک (مثل زلزله یا سیل) است که طی آن الگوهای معمول زندگی (یا اکوسیستم) منهدم شده و مداخلات فوق‌العاده و اضطراری برای نجات و حفظ حیات انسانی و یا محیط زیست الزامی می‌گردد.

به طور کلی می‌توان چنین گفت:

حوادثی که در اثر رخدادها و عملکردهای طبیعی و انسانی به طور ناگهانی به وجود می‌آیند و خسارتی را به یک مجموعه یا جامعه انسانی تحمیل می‌کنند و برطرف کردن آن نیازمند اقدامات و عملیات اضطراری و فوق‌العاده است، بحران نامیده می‌شود.

